

lezni, katero pa potem tudi živina od živine naleze po tej strupeni krvi.

Kako ravnati s to boleznijo, smo učili skor vsako leto v „Novicah“; naj se tedaj to bere, kar smo že večkrat pisali.

Poglavitne reči so tri: Eno je pušanje, drugo je večkratno polivanje živine z mrzlo vodo, tretje je, da se živini daje kisle ali okisane vode piti; če živina noče sama piti, naj se ji vsake tri ure vlije polič vode z maslicom jesiha ali pa polič vode z 1 kvintelcom soljne ali žveplene kisline (hudičevega olja), da je voda prijetno kiselkasta. — Če živina pije, naj se daje mrzla voda; klaja, če jo kaj jesti hoče, je najboljša frišna.

Al pri tej bolezni, ker je kužna, je treba v vsem tako ravnati kakor pri kugah. Gospóski naj se brž oznani, da ona ustavi kar je moč razširjenje bolezni. Strašno nevarno je vžiti meso take živine, ako je poginila ali pa pred poginom zaklana bila; ravno taka je z mlekom. Sploh je vse kužno, zato je treba zdravo živino ločiti od bolne, čediti hleve in posode itd. In zavoljo vsega tega postava ukazuje, da se ta bolezen, kakor hitro umori kako živino, brž naznani gospóski in ne skriva, ker iz male iskricice utegne hud plamen vstati, ki se širi čez vasí in soseske.

Občine ali soseske.

Najtrdnejša podlaga državne svobode je samostalno občinstvo. Najstanovitnejša stena in bran narodnosti je narodno osnovano občinstvo.

Dokler v občinah veje in živi pravi narodni duh, zastonj poskuša druga sila izkoreniniti živelj narodni — in narod se ohrani vkljub vsemu protivanju in sovražnim nakanam.

Kjer se pa narodnost izbude, se mora pred vsem drugim misliti na oživiljenje narodnega občinstva. Kako je pri nas bilo o tem do zdaj?

Ptuja sila podkopala je pri naših dedih in prededih slovansko svobodno in narodno in občinsko življenje, — vsa moč ljudstva spremenila se je v uradniško vladanje.

Uradništvo je bilo nemško, — nemštvo si je volilo le take može iz srede ljudstva, ki so se znali dobro in voljno uklanjati in saj za silo govoriti in pisati nemško. Zato pa na novo po malem ustanovljeno občinstvo se ukoreniniti ni moglo in se je zgubilo popolnoma v rokah uradništva. Zastonj je vse prizadevanje svobodoljubnih mož, katerim je mar za pravi blagor države in narodov, dokler v tej zadevi se ne prebrihta naše ljudstvo.

V tem namenu so postavljene sledeče vrstice. Potrjene so že poglavitne pravila občinske (županijske) postave, — in prihodnji deželni zbori imajo za vsako deželo posvetovati in ustanoviti še drugo celo občinsko osnovo.

Treba je, da se popred v tej važni reči posvetujemo, da nas ne prehití čas, in ne bode prepozno o tem govoriti.

Dozdaj je že veliko mož izvoljenih za župane ali občinske predstojnike, ki so sicer pošteni in pravoljubni, al ki nimajo pravega čutja in resnične ljubezni do naroda, narodnosti in narodske prebude ali ki tudi še sami ne znajo slovenski pisati in brati — ali katerim pomanjkuje tudi unih dobrih lastnost.

Kdor nima narodnega občutka, kdor ne spozná, da prava omika naroda obstoji v tem, da narod se izобрази v svojem domačem jeziku, in da le po taki omiki zamore šiniti korist in blagor v narod, kdor ne zna brati in pisati slovensko, — nima srca in moči, da bi osnoval in vodil svojo občino narodno, — in le narodno občinstvo zamore varovati samostalnost in srečo občanov.

Poglavitna potreba tedaj je, da sicer pošteni in pravoljubni možje, ki hočejo prihodnjič biti župani narodu slovenskemu, morajo imeti ljubezen do naroda in popolnoma

znanstvo njegovega jezika in njegovih potreb, da tedaj tisti, ki jim znanstva še manjka, si ga do časa pridobé. Njih trud v tej zadevi jim ne pride na sramoto, temveč na čast, in bode živ dokaz tudi njih istinski ljubezni do naše narodnosti, saj vsi se moremo učiti, ko tujšina nas je otujila našemu narodu.

Dragi narod slovenski, ti pa dobro prevdari, kadar imaš zopet voliti može, ki ti bodo oskrbovali tvoje potrebe, opravila, premoženje, narodnost, z eno besedo, neprecenljivo, največe tvoje blago, kdo da ima potrebne lastnosti, in kdo ne, da ne bomo se kesali — prepozno.

Če hočemo postati, kar naš večni Stvarnik od nas hoče, ko je vstvaril naš od nemških, romanskih in drugih narodov različni slovanski narod, če hočemo, da bodo naše občinske šole, občinske uradnije slovanske, ktere same zamorejo biti našemu narodu na korist, moramo v občinah imeti rodoljube za predstojnike, ne pa može, ki zametujejo narodne svetinje, češ, da so priproste za nje in da le grejo v staro šaro in kmetijske bajte.

Bog nas varuj takih županov, ki se sramujejo svojega jezika, svojih soobčanov, in ne vedó, kaka naloga je zastran probujenja, podučjenja in poblaženja našega naroda na ramenah njih. V občinah se mora vse očitno goditi, da vsak srenjčan vé, pri čim da je s premoženjem in pravicami občine. Skrivno ravnanje potare vse dobrote občinske osnove.

Ali pa ni to skrivno ravnanje v občinstvu, če svetovavei in župani znajo le slovenski, se pogovarjajo slovenski, pisarijo se pa zapisniki in vloge na gospósko po nemški, — ali če se celó pogovarjajo tudi nemški, da nekteri možje sedé in molcé, pridejo in gredó, kakor so prišli v sejo, brez da bi bili zamogli razodeti svoje misli, ki bi znale biti boljše od svetov tistih mož, ki se pogovarjati znajo v tujem jeziku, kakor bi slamo rezali — za prave potrebe pa vejo tako malo, kakor pratikarji za vreme.

Občinske seje morajo biti očitne, da vsaki smé priti poslušati. Če naš narod v svojih srenjah ima pravico poslušati — tako se mora tudi njemu razumljivo pogovarjati, posvetovati — in to je v slovenskem jeziku. Če je pa pogovor slovenski, mora biti tudi pisava taka, — če je pa to, — mora biti vse opravilstvo v občini med predstojnikom in občani, med občinami, med njimi in vsemi gosposkami in uradnijami in posebno s politiškiimi slovensko.

To je tako gotovo, jasno in dokazano, da o tem ni treba dalje govoriti.

Če je resnica, da ustava, to je vladanje, pri katerem gré deloma po ljudstvu iz ljudstva izvoljenim možem posvet, sklep in oskrbovanje postav, nam hoče kaj veljati, — če je resnica, da vsakemu narodu v državi grejo tiste pravice, in to nam zagotovljajo cesarske besede, ministerski ukazi, govori, imajo tedaj vsi uradi dolžnost z občinami stati z besedo in pismeno v zavezi v tem jeziku, kateri je jezik občanov.

O tem ni dvombe, in ni potreba posebnih ukazov, v tem je le treba resničnega zahtevanja od občanske strani, in ustavo-ljubnega obnašanja uradnij.

Zato možje, ki Vam je izročeno vodstvo naših občin, ne mudite se in spolnujte svojo dolžnost, poprimite se s trdno voljo vseh poštenih in postavnih sredstev, da veljá v govoru in pisavi v vseh občinskih zadevah le slovenski jezik.

Če hočemo, da ne bode nova občinska postava za nas zopet mrtva in nekoristna, se mora postaviti popolnoma na narodno podlago, mora se oživiti z duhom narodnosti.

Na deželnem zboru nam bode naloga, ustanoviti dobro nam koristno občinsko osnovo. Da se bode pa izpeljati zamogla, da bode padlo zrno na zemljo rodovitno, odvisi od tega, da bodeš ti, ljubi slovenski narod, le rodoljubne može volil za občinske očete.

Pripravljajte se tedaj, ki imate željo in voljo, biti voditelji narodu.

Slovinci! poslušajte blagovoljne glasove. Naj ne pridejo Vam iz ušes, temveč naj vtopé se Vam v srca in glave, da Vam bodo budivno zazvonili, kadar vdari zopet nova važna volitev županov na vrata.

Budite!

Dr. Lovro Toman.

Kratkočasno berilo.

Vojaški begún.

Krajnska národna pripovedka.

Is Leptira.

V neki dolini gorenskih planin leži tako imenovani Bistriški mlin. Lep bister potok hití in se peni preko kršnega kamenja doli v naravsko korito, odkodar se izliva v žlebove z mahom tamno-zelenim obrašene, in v živahni igri vrtí težke kolesa. Stoletni hrasti se gosto širijo nad tim kristalnim ljubimcem; rekel bi, da ga branijo solnčnega žara, da ne oslabí ter da v tistem prelepem hramu natornem brez prestanka ostane pod hladnim zrakom. Zadej vzdigujejo se hrastovine in bukovine polne brda, ki se s svojo živo zeleno barvo jasno razlikujejo od drobnih igel tamne borovine. Krasni ta prizor zvršujejo s snegom pokriti vrhovi visocih planin.

Mlin je lepo s slamo pokrito poslopje; poleg njega je hiša, štala in skedenj. Izza teh nahaja se sadunosnik in kuhinski vrt, ki neograjen prostira se noter do polja.

Pred hišo stoji velikanska lipa, malo da ne par bližnjemu hrastju. Pod njo so tri kamnitne klopi in sred njih miza; njena oblika spričuje, da je že kot mlinsko kolo vrtila se v okoli.

Petje kosov, drozgov in družih tic, ki se povsod blizo potoka držé, ujema se s šumom in ropotom, ki ga mlin dela, z vrlo ugodnim načinom tako, da to ne more, da bi uznemirilo mnogoglasni vriš; le kolo včasí glasneje umeša se v petje tiče, in nemilo zacvili.

Temu prijetnemu posestvu zadnji gospodar, Janez G-r, umrl je in zapustil veliko dolgov vsled prestanih mnogih nezgod. Njegov edini sin Martin, ne da bi bil delaven in varčen in se toraj poprijaznil in pomiril s svojo osodo, ampak udá se še pijanstvu in igri. Klatil se je z malopridnimi, sebi enacimi mladenči ter zapravljal in pognal v kratkem vse premoženje. 18.. leta je bil mlin na dražbi prodan; kupil ga je bogati mlinar iz M. na Koroškem, Miha T-r, za svojega sina Jožeta, kateri je vale prevzel ga. Jože, človek lepe postave, krepkega in zdravega uma, še le 26 let star, je neumorno trudil se, da popravi že vse zapuščeno posestvo, in tako dolgo je zidal in tesal, da je lepo obnovil mlin.

Martin G-r je nekoliko časa potikal se po okolici, ter zdaj tū zdaj tam napravil kako nerodnost, zadnjič pa je zginil, in čulo se je o njem samo to še, da je šel v vojake.

Jože T-r je bil priden in pameten človek; zato mu je tudi lepo spod rok šlo, ko je preredomal mlin, kateri mu je v kratkem donašal mnogo hasni. Ker je bil premožen in v svojem rokodelstvu vrlo izkušen, zraven je pa še možato obnašal se, užival je zmiraj obče spoštovanje in bil je celó za župana izvoljen.

Kmaló za tim je T-r oženil se z Marijo, pridno hčerjo učitelja M-r, in čez leto dni vidil je krasno, milo dete svoji ženi v naročji.

Skoro tisti čas pomnožila se je družina T-rova še za eno osebo, namreč za Ivana M-rja, staršega brata bistriškega učitelja, Marijinega strica. — Prišel je obiskat mlinarja, kateri je veselo sprejel ga. Vseli se pri njem. Govorilo se je o njem, da je bil v mladosti veseljak, in srčnega in poduzetnega duha, in da je dobrovoljno stopil v vojnike. Zdaj pa je bil mršav, star čez 60 let, toda je vkljub vsemu temu vendar še čvrsto in ravno pokonci hodil.

Stari Ivan služil je 28 let, bil je šestkrat v vojski — pa vsako pot ga je Božja roka obvarovala, da ni bil no-

benikrat nevarno ranjen, pač pa dvakrat vjet. Dobro je obdržal v spominu vse dogodke zadnje vojske, v kateri je junško boril se; vsakdo se je le čudil njegovemu spominu, kako je pušéč iz kratke pipe s turnčku enacim pokrovom — brez pipe ga je malokdo kje vidil — umel je pripovedovati o bitkah, v katerih je natanko ozir jemal na čas, kdaj je ktera bila, in pri tem je kakor mladenéč vselej bolj in bolj unel se. Da ga je med tem veselega in šaljivega v pripovedovanju slišal kak izveden zemljopisec ali kak oster povestničar, gotovo bi bil zdvojil, ker zemljopisec bi bil po vseh zemljopisnih kartah in vseh štatistikah zastonj iskal mesta, ki jih je stari grenadir tako natanko opisoval, in drugi, to je, povestničar čul bi bil imena, o katerih se mu nikoli — še sanjalo ni. Kakor njegovi zemljaci delajo, delal je tudi stari Ivan. Spakoval je namreč tuje imena, in sicer tako, kakor je lože izgovarjal jih; to je dopadlo tudi častitljivemu župniku iz Bistrice. Pogosto so hodili v vas k mlinarju T-rju in radi zabavljali (kratkočasili) se s starim Ivanom. Izobraženi ta mož izpravili so mnogo mnogo pogrškov Ivanovih, al dalje vendar niso dognali, kakor da je starec nekoliko bolje opisoval nekatere mesta in imena.

Binkoštni pondeljek leta 18.. zvečer sedeli so: župnik, učitelj, mlinar T-r in njegova žena okoli gori omenjene kamnitne mize pod lipo. Poslušali so pripovedke, ki jim je pripovedoval jih bojeljubni junak, kateri je svojo pipo prav pridno zažigal in društvo zabavljaj ravnó s prav zanimivo pripovedstjo, namreč: kako je enkrat ušel iz francozkega robstva z nekim zvitim bečkim detetom iz regimenta Deutschmeistrov — brez vse pomoči. Starec je bil navajen, da je v svojih pripovedkah navajal osebe same sabo govoreče, kar je v dotičnem dogodku vrlo smešno bilo; zakaj Ivan je slabo po nemški rezal jo, čeravno bi se bil lahko naučil nemščine; sta jo pa zato mlinar in žena njegova bolj zuala. Starec, dobre volje, pri tem pa divjega glasa, prebudi v maternem naročji spijoče dete, da prične jokati. Ni dalo nikakor potolažiti se, toraj Marija stopi iz društva in se podá preko brvi v senčnati kraj, kjer drži pot tjé do vrha planine, polne lesovja in cvetja. S tega vrha vidila se je cela vas Bistrica in mili dom očetov. Zavoljo krasnega tega izgleda naredil je mlinar svoji ženi klop v senci, kjer je rada kratkočasovala se s svojim detetom, zlasti zvečer, ko je milotno solnce zadnje svoje žarke razlivalo po dolini, in gledala očetov dom in na mrtvišču križ, postavljen nad grobom zgodaj umrle matere svoje. Sklenjene roke in solzne oči njene pričale so, da Marija v tihi molitvi spominja se milih pokojnikov svojih.

Tihoto to pretrgali so težki moški koraci. Marija se ozrè in zapazi človeka orjaške rasti, odetega z vojaškim plaščem, izpod ktere ga gledalo je belo jermenje; klobuk mu je bil pomaknjen na oči, široke rjavkaste lica so mu bile kozave, izpod čela pa so bliščele sive, splasene oči. Bil je podoba ginjenega človeka; — Marija obledí in strahu zanemi, in drhteča stisne otroka na prsi; komaj tiho spregovori:

„Za Boga! Martine, odkod pa ti dojdeš?“

„To te malo briga“ — odgovori — „da sem tū, to ti bo prav, ker sem na svojem zemljišču, s ktere ga ste me vi pregnali.“

To in vse drugo, kar je govoril Martin, govoril je z jezo in kletvino. „Martine, kaj govoriš?“ — reče hitro Marija, ki je zopet malo zavedala se; mi tebe nismo pregnali, ampak sam si se; zakaj si vse zapil in tako slabo živel? Kaj ni Bog prav storil, da je zapustil te, ker si sam na se tako pozabil, da si roko dvignil nad mater in spravil jo v grob, namesti da bi jo bil slušal, ker je prosila in opominjala te, da se poboljšaj.“

„Molči, abota! Nimam časa, da bi o neumnostih govoril s tabo. — Kako dolgo ste že v mojem mlinu?“

„Kaj misliš s tem, Martine!“